

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2024

No 2

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 598 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 29-fevralda ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Ilm-fanga baxshida umr Baxtiyor Islamov	8
Kichik biznesni rivojlantirishda “yashil” iqtisodiyotni keng tatbiq qilishning ahamiyati Gulnora Abdurahmonova Kalandarovna, Sanjar Baxodirovich G’oipnazarov	10
Brand Capital as a Determinant of Institutional Prestige and Student Choice in the Higher Education System ... Zufarova Nozima Gulamiddinovna	16
Inson va atrof-muhit dialektikasi: nomutanosiblik ko’rsatkichlari va ekologik muammolar Butaboyev Maxammadjon Tuychiyevich, Maxmudov Nosir Maxmudovich	24
Yashil budjetlashtirish va uni O’zbekistonda joriy etish istiqbollari Meyliev Obid Raxmatullayevich, Gofurova Kamola Xayrulla qizi	30
Iqtisodiyotda ta’lim va fan integratsiyasining asosiy yo’nalishlari Yormatov Ilmidin Toshmatovich	35
Transport vositalari va yo’llar turizm transport infratuzilmasini rivojlantirishning muhim omilidir Agzamov Shaxboz Akmalovich	39
Bank xizmatlarini raqamlashtirish orqali samaradorligini oshirish A. X. Salamov	44
Biznes-reja baliqchilik xo’jaligi rivojlanishi uchun asos sifatida Dosmurotova Shaxista Kengashovna	48
Mamlakatning investitsiyaviy jozibadorligi va uning lizing munosabatlari rivojlanishi bilan bog’liqligi Axmediyeva Aliya Toxtarovna	55
Turizmni rivojlantirish imkoniyatlari Ziyadullayev Ilhom Narkabilovich	63
Tijorat banklari depozit operatsiyalari samaradorligini oshirish muammolari va ularni bartaraf etish yo’llari Shamsiyev Nodir Muratovich	67
Hududlarni rivojlantirishda xorijiy investitsiyalarning samaradorligini oshirish masalalari Shagazatov Oybek bahodirovich	72
Hududlar biznes muhitini rivojlantirish va samarali boshqarish yo’nalishlari Davlatov Sanjar Abdimannonovich	76
Ijtimoiy rivojlanish xulq-atvor paradigmasida yoshlarning tadbirkorlik faoliyatini tartibga solishning nazariy asoslari Mirzatov Baxtiyor Toxirovich	80
Korxonalar innovatsion faoliyatida raqamli transformatsiyaning muhim yo’nalishlari Yuldasheva Kamola Miraliyevna	84
O’zbekistonda agroturizmni rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish (Buxoro viloyati misolida) Yoriyeva Farangiz Murodillayevna	89
Innovatsion tadbirkorlik muhitini kompleks baholashda xalqaro tashkilotlar tajribasi Nazarova Umida Avazovna	94
Turizm faoliyatini davlat tomonidan tartibga solish samaradorligini oshirishning ayrim usullari Mirzaxodjayev Alisher Botirovich	98
Globallashuv sharoitida transchegaraviy suv resurslardan samarali foydalanishni boshqirish Mirzayev Musurmon Umidullayevich	103
Surxondaro viloyati iqtisodiyotida kichik biznes va tadbirkorlikning o’rni va ahamiyati Fayziyeva Aziza Azamat qizi	108
Ta’lim muassasalarida xarajatlarni moliyaviy nazorat etishning samaradorligi tahlili Eshonqulov Davlatjon Rajabboyevich	113
Ta’minot zanjirini boshqarishda transport logistikasi usullarini takomillashtirish Zoxidova Nazokat Berdimurot qizi	119
Blokcheyn texnologiyasida xavfsizlik masalalari Mamadiyarov Zokir Toshtemirovich	123
Развитие цифровой трансформации банковского сектора Республики Узбекистан Абдурахманова Матлуба Махамадаминовна	129

Asosiy fondlarni hisoblash va baholash usullarini takomillashtirish istiqbollari.....	135
Rixsimbayev Odiljon Qobiljonovich	
Marketingda tovar harakati tizimini optimallashtirish va modellashtirish	141
Sherzod Xolmurodovich Pardayev, Kamola Abdujabborovna Pardayeva	
Iqtisodiy rivojlanish uchun strategik taqsimlash strategiyalari:	
Investitsion Fond Portfellarning qiyosiy tahlili.....	148
Sultonboeva Munira bahodirovna	
Soliq munosabatlarining ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati: ilmiy-nazariy qarashlar.....	154
Axrorov Zarif Oripovich, Saidmurodov Feruz Sodiqjon o'g'li	
Взаимосвязь инвестиционной стратегии с оценкой эффективности инвестиционного проекта	159
С. С. Алиева, А. Назаров	
Erkin iqtisodiy zonalarning faoliyati va boshqaruv mexanizmini takomillashtirish.....	167
Sheraliyeva Saida Azatovna	
Xizmat safari xarajatlari hisobining huquqiy asoslari	170
Ergashev Sarvar Xudoynazarovich	
Инклюзивное образование и его особенности.....	175
Зайнутдинова Умида Джалоловна	
Jismoniy shaxslarning mol-mulk va yer soliqlarini hisoblash va undirish samaradorligini oshirish yo'llari.....	179
Qurbonov Muxiddin Abdullayevich	
Mamlakatda soliq qarzdorligi vujudga kelishining asosiy sabablari va ularni qisqartirish yo'llari.....	184
Hakimov Ulug'bek Furqat o'g'li	
Mulk qiymatini baholash tushunchasi, baholash obyektlari, baholanadigan qiymat turlari.....	188
Izbosarov Boburjon Bahriddinovich, Yoqubboyev Ilhomjon G'ulomjon o'g'li	
O'zbekistonda sug'urta xizmatlarining zamonaviy transformatsiyasi.....	193
G. Adilova	
Biznes subyektlarida samaradorlik masalalarini o'yinlar nazariyasi usuli bilan baholash.....	197
Mardiyev Nurali	
Yengil sanoatda "lean production" konsepsiyasini tatbiq etishning amaliy jihatlar.....	203
Yaxyayeva Inobat Karimovna	
Soliq salohiyatini baholash usullari va ularning tadbirkorlik subyektlari faoliyatiga ta'siri tahlili	207
Borotov Sharofiddin Jumaqul o'g'li	
Ko'chmas mulk bozorini baholashning institutsional asoslari	213
Ishonqulov Nizamjon Fayzullayevich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida turizm xizmatlarini rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari.....	221
Amriyeva Shaxzoda Shuxratovna	
O'zbekistonning bank-moliya tizimi hamda unda Islom moliyasi	
instrumentlarini jalb etishdagi joriy tendensiyalar	226
Eshimov Alisher Dasmurodovich	
Tashqi savdoda notarif usullarni qo'llashning iqtisodiy oqibatlarini aniqlash	
metodologiyasi (rivojlangan davlatlar tajribasi).....	234
Norqobilov Akobir Iso o'g'li	
Reklama xizmatlari va uning subyektlar samaradorligini oshirishdagi imkoniyatlari.....	240
Rabbimov Elbek Abdulloyevich	
Ijtimoiy siyosatni amalga oshirishda sog'liqni saqlash tizimini moliyalashtirish asoslari	245
Imonqulov Nuriddin Qo'shmon o'g'li	
Tijorat banklari biznes ekotizimini rivojlantirishning nazariy asoslari.....	250
Shoymardonov Orziqul Jo'ra o'g'li	
Majburiy tibbiy sug'urtaning vujudga kelishi va o'ziga xos xususiyatlari.....	256
Kenjayev Soxib Sayfiyevich	
O'zbekiston Respublikasida zamonaviy soliq ma'murchiligini joriy etish orqali budjet-soliq siyosati	
samaradorligini yanada oshirish.....	260
Yuldasheva Shaxnoza Xojiakbar qizi	
Jahon iqtisodiyotining barqaror rivojlanishida derivativlar bozorining roli	266
Shokirov Mirkamol Mirolim o'g'li	
Boshqaruv hisobida mas'uliyat markazlarini tashkil etish masalalari.....	274
Sobirov Otabek Olimjonovich	

Davlat moliyasini boshqarishda moliyaviy nazorat usullaridan samarali foydalanish yo'llari	277
Kultayev Farxod Shavkatovich	
Tijorat banklari foydasi va rentabilik ko'rsatkichlariga ta'sir etuvchi omillar tahlilini takomillashtirish	281
Normo'minov Temurbek Sheraliyevich	
O'zbekiston Respublikasida tijorat banklari aktivlar sifatini oshirish yo'llari	284
To'ychiyev Otabek Shamshiyevich	
Venchur kapitalining mohiyati va O'zbekistonda venchur tizimini rivojlantirishning institutsional asoslari.....	288
Tadjibayeva Nigora Gulomjonovna	
Innovatsiyalar: zamonaviy iqtisodiyot uchun innovatsion faoliyatni qo'llab-quvvatlash zarurati.....	293
Malikova Dilrabo Muminovna, Tursunov Jahongir Ulug'bek o'g'li	
Budjet daromadlarining shakllanishida egri soliqlarning ta'sirini ko'p omilli ekonometrik modellashtrishda tahlil qilish.....	297
Abdunazarova Shahnoza Norqo'chqor qizi	
Aksiyadorlik jamiyatlarida investitsion jozibadorlikni oshirish yo'llari	302
Abdullayev Boburjon Akbaraliyevich	
Barcha tadbirkorlik subyektlariga teng raqobat sharoitini yaratishda soliq imtiyozlarining o'rni	306
Akbarov Akmalxon Akrom o'g'li	
Hisob siyosati va unda biologik aktivlar hisobini yoritib berish tartibini takomillashtirish	310
Mirzayeva Nargiza Batirovna	
Talabalarning oilali bo'lishiga ta'sir etuvchi omillarga iqtisodiy baholashda yangicha yondashuv.....	314
O. U. Shomurodov, A. A. Suyarov, Z. U. Uroqov, J. S. Urazov, A. T. Ablahatov	
Ways to Use the Experience of Foreign Countries in Creating a Beneficial Business Environment for Entrepreneurship And Improving Taxation	319
Mukhlisa Ikramova	
Aholi turmush darajasini oshirishda moliyaviy savodxonlikning o'rni va iqtisodiy rivojlanishga ta'siri	325
Yusupov Muhammadali Soxib o'g'li, J.D. Xojiyev	
Temir yo'l sanoat korxonalarida ijtimoiy-mehnat munosabatlarini boshqarish bo'yicha xorijiy tajriba.....	329
Kadirova Sharofat Amonovna	
Механизм внедрения аутсорсинговой деятельности в АО “Ўзтемирйўлийўловчи”	332
Н. Э. Кахорова	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni yanada rivojlantirish investitsiyalarni jalb qilishda xorijiy mamlakatlar tajribasi	337
Sharipov Bobur Anvar o'g'li	
“STEKLOPLASTIK” MJCHning bozordagi strategik holatini tahlil qilish	342
Musyeva Shoira Azimovna	
Agrar sektorda ekologik toza mahsulotlarni ishlab chiqarishning nazariy masalalari	348
M. Sh. Nazarova, Z. S. Kazakova	
Methodological Foundations of Bank Lending and Classification of Factors Affecting the Features of Obtaining Loans.....	353
Raxmanova Laylo bahodirovna, A. Karimova	
Agrosanoat klasterlarda tovar-moddiy zaxiralar samaradorligini KPI orqali baholash uslubiyati.....	357
Toshpo'latov Azizbek Shermuxamadovich	
Faol tadbirkorlar faoliyatida kambag'al oilalarni iqtisodiy-ijtimoiy holatini yaxshilash imkoniyatlari.....	362
Salamov Ibrohim, Nazarova Maryam Sharifovna, Kazakova Zulayxo Saloxiddinovna, Jonibekov Faxriddin Beknazarovich, Kudratov Rizo Turdibayevich, Ulmasova Oygul Baxtiyorovna, Xamdanova Nasiba Ablakulovna, Xudayberdiyeva Ma'rifat Umarovna	
Xo'jalik yurituvchi subyektlar strategiyasi tahlilining o'ziga xos xususiyatlari	369
Tursunova Shaxnoza Farxod qizi	
Процессы цифровизации АО “Hududgazta'minot”	373
Хусанов Кахрамон Нишонович	
O'zbekistonda aholi turmush darajasini oshirish yo'llari.....	378
Abdullayeva Madina Kamilovna, Eldorbekov G'ofurbek Iskandarbek o'g'li	
Aholi farovonligini oshirishda tadbirkorlik subyektlari uchun kredit tizimini takomillashtirish mexanizmi.....	381
Bobayev Isroiljon Abdinabiyeich	
Mamlakatga jalb qilingan xorijiy kapitalning tovarlar va xizmatlar importi salohiyatiga ta'sirini ekonometrik modellar bilan baholash.....	386
Saydullayev Azamat Jo'raqul o'g'li	

O'zbekistonda bank xizmatlari raqobatbardoshligini baholash mazmuni va o'ziga xos xususiyatlari.....	394
Sh. Madraimov	
Kapital bozorida sug'urta kompaniyalar institutsional investor sifatida	397
Xasanova Lola Mamasharifovna	
Yangi O'zbekiston strategiyasida institutsional islohotlarni yanada chuqurlashtirish va ko'p funksiyali raqamlashtirishning ilmiy asoslari	400
B. B. Berkinov	
O'zbekiston Respublikasi tijorat banklari orqali jinoiy yo'l bilan olingan daromadlarni legallashtirish mexanizmlari.....	409
G'afurov Umidjon Bahodir o'g'li	
Rivojlangan mamlakatlarda keksa fuqarolarning bandligini oshirish kam ta'minlangan aholi qatlamini qo'llab-quvvatlash usuli sifatida (Yaponiya tajribasi misolida).....	413
Karimov Bekzodjon Iloxovich	
Tashqi savdoni oshirishda boj-tarif siyosatini takomillashtirish mexanizmlari	420
Pardayev Ilhomjon G'ulomjon o'g'li	
Финансы или корпоративные финансы	426
Уринов Бобур Насиллоевич	
In Ensuring Economic Development in the Country Green Economy and its Features	432
Akhunova Shakhistakhon Nomonjanovna, Abdusattorova Mokhirabonu Abdugoppor kizi	
Tijorat banklarining investitsiya faoliyatini rivojlantirish yo'nalishlari	437
Jo'rayev O'ktam Panji o'g'li	
Сокращение уровня бедности в Узбекистане.....	443
Амирджанова Ситора Суннат кизи	
Paxtachilik sohasida ishlab chiqarish jarayonlari samaradorligini oshirishning innovatsion yechimlari va uning foydaga ta'sirini baholash	448
S. B. Inoyatov	
Tijorat banklarida muammoli kreditlar bilan ishlash amaliyotidagi muammolar va ularni barataraf etish yo'llari	453
Maxmudov Rahimjon Hamid o'g'li	
Mahalliy budjet daromadlarining nazariy va ilmiy asoslari	460
O'lokulova Feruza Mansurovna	
Kambag'allikni qisqartirish – aholi turmush farovonligini ta'minlashning muhim omili	463
Usmanov Baxodir Baxtiyorovich	
Raqamli marketingni rivojlantirish zaruriyati	469
Xalmuxamedova Zebaxon Babaxanovna	
Tijorat banklari o'rtasidagi raqobatni rivojlantirish orqali fond bozorida aksiyalar narxini barqarorligini ta'minlash istiqbollari	473
M. Yuldosheva	
Konchilik sanoati korxonalarida innovatsion faoliyatni rivojlantirish mexanizmlarining ilmiy-nazariy asoslari	480
Kurbanova Mehriniso Nematjanovna	
O'zbekistonda banklar moliyaviy xizmatlari va ular sifatining amaldagi holati tahlili	487
Mirzayev Mirza Abdullayevich	
Oliy ta'lim muassasalarining iqtisodiy samaradorlikning raqobatbardoshligini institutsional tahlil qilish mexanizmi.....	492
Saydullayeva Saodat Abdumajidovna	
Integrasiya sharoitida to'qimachilik sanoatining rivojlanishi	499
Ziyayeva Muhtasar Mansurdjanovna	
Auditorlik tekshiruvini tashkil etish va o'tkazish jarayonlarini takomillashtirish	503
Karamatova Noiba Husnitdinovna	
Davlatning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashning nazariy jihatlarini	510
Mamatov Mamajan Axmadjonovich	
Экономическое сознание и экономическое мышление: теоретический анализ.....	517
Пардаев Мамаюнус Каршибаевич, Мухаммедов Мурод Мухаммедович	
O'zbekiston respublikasi tijorat banklari tomonidan qurilish korxonalarini kreditlashni takomillashtirish yo'llari	522
Sultanov Baxram Begdullayevich	

Роль искусственного интеллекта в современных технологиях медиаобразования в высших учебных заведениях.....	526
Самигова Гуландом Абдужаббаровна	
Talabalarga moliyaviy yordam dasturlari va ularning ta'lim sifatiga ta'siri	534
Mirzayeva Muhlisa Ubaydullo qizi	
Mintaqaviy investitsion jozibadorlik va investitsion siyosat: nazariy talqin	539
Muminov Akmal Tulkunovich	
Mamlakatni ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotida oliy ta'lim tizimining ta'siri	543
Nasimov Adiz Azamat o'g'li, Baxtiyorova Jasmina Jasurovna, Axrorov Zarif Oripovich	
Respublikada fermer xo'jaliklarga xizmat ko'rsatishni rivojlantirish va agroxizmatlar bozorini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash imkoniyatlari	548
Shukurov Ilxom Safarboyevich	
Turli mamlakatlarda oliy ta'limni moliyalashtirish yo'llari	555
Umarova Moxigul Maxmayunus qizi	
Dehqonchilikni innovatsion asosda rivojlantirishning xorijiy tajribasi	560
Yuldashev G'iyos Turabekovich	
Tijorat bank xizmat turlarini islomiy bank xizmatlari orqali rivojlantirish istiqbollari	564
Bayjanova Gozsal Sarsengaliyevna	
Qishloq xo'jaligi mahsulotini baholash va hisobga olishning uslubiy jihatlarini takomillashtirish	570
Boltayev Abror Sayitmuradovich	
Секреты интересного урока в начальной школе	577
Гараева Олеся Владимировна	
Iqtisodiyotni barqaror rivojlanishda yashil iqtisodiyotning o'rni	580
Ibragimova Gulchehra Toxirovna	
Mahsulot va xizmatlarni raqamli transformatsiyasini amalga oshirish algoritmi	584
Kucharov Abrorjon Sobirjanovich, Bobojonov Azizjon Babaxanovich, Abdurakhmonov Abdumalik Abdurashidovich	
O'zbekiston Respublikasining soliq tizimi mamlakatda yashirin iqtisodiyot ulushini qisqartirish vositasi sifatida	591
Nabiyev Feruz Nurmurodovich	

TA'MINOT ZANJIRINI BOSHQARISHDA TRANSPORT LOGISTIKASI USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH

Zoxidova Nazokat Berdimurot qizi

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqola O'zbekiston ta'minot zanjiri boshqaruvida transport logistikasini yaxshilash strategiyalarini ko'rib chiqadi. Adabiyotlarni o'rganish, ma'lumotlarni tahlil qilish va amaliy tadqiqotlar orqali u eskirgan infratuzilma va samarasiz bojxona tartib-qoidalarini kabi muammolarni aniqlaydi. Singapur va Xitoy kabi mamlakatlar tajribasidan kelib chiqib, u infratuzilmaga sarmoya kiritish va ishchi kuchini rivojlantirish kabi yechimlarni taklif qiladi. Ushbu strategiyalarni amalga oshirish O'zbekiston ta'minot zanjirida samaradorlik, raqobatbardoshlik va iqtisodiy o'sishni yaxshilash imkonini beradi.

Kalit so'zlar: Transport logistikasi, ta'minot zanjiri boshqaruvi, infratuzilma, bojxona tartiblari, ishchi kuchini rivojlantirish.

Abstract: This article examines strategies to enhance transport logistics in Uzbekistan's supply chain management. Through literature review, data analysis, and case studies, it identifies challenges like outdated infrastructure and inefficient customs procedures. Drawing from experiences in countries like Singapore and China, it proposes solutions such as infrastructure investment and workforce development. Implementing these strategies can improve efficiency, competitiveness, and economic growth in Uzbekistan's supply chain.

Key words: Transport logistics, supply chain management, infrastructure, customs procedures, workforce development.

Аннотация: Данная статья рассматривает стратегии улучшения транспортной логистики в управлении цепочками поставок в Узбекистане. Через обзор литературы, анализ данных и изучение случаев из практики она выявляет проблемы, такие как устаревшая инфраструктура и неэффективные таможенные процедуры. Основываясь на опыте стран, таких как Сингапур и Китай, предлагаются решения, такие как инвестиции в инфраструктуру и развитие кадрового потенциала. Внедрение этих стратегий может повысить эффективность, конкурентоспособность и экономический рост в цепочке поставок Узбекистана.

Ключевые слова: Транспортная логистика, управление цепочками поставок, инфраструктура, таможенные процедуры, развитие кадрового потенциала.

KIRISH

Ta'minot zanjiri boshqaruvi sohasida transport logistikasi usullarining samaradorligi nafaqat operatsion samaradorlik masalasi, balki biznes muvaffaqiyatining hal qiluvchi omilidir. Tovarlarini o'z vaqtida yetkazib berish, resurslarni maqbul taqsimlash va bozor dinamikasiga moslashish transport logistikasi strategiyalarining samaradorligiga bog'liq.

Ta'minot zanjirlarining zamonaviy strukturasi globallashuv, texnologik taraqqiyot va rivojlanayotgan iste'molchilarning talablari bilan bog'liq bo'lgan murakkablikda tavsiflanadi. Ta'minot zanjirlari turli xil transport usullari va ko'plab manfaatdor tomonlarni o'z ichiga oladi. Bunday sharoitda transport logistikasining roli katta ahamiyatga ega, chunki u ta'minot zanjirining turli tugunlarini bir-biriga bog'laydigan, jahon savdosining murakkabliklari bo'ylab harakatlanayotganda tovarlarning uzluksiz aylanishini ta'minlaydigan asosiy vosita bo'lib xizmat qiladi.

Samarali transport logistikasi nafaqat operatsion samaradorlikni oshiribgina qolmay, balki strategik afzalliklarni ham beradi, bu esa korxonalarga ta'sirchanlikni oshirish, xarajatlarni optimallashtirish va mijozlarning qoniqishini oshirish orqali raqobatdosh ustunlikka erishish imkonini beradi. Biroq transport logistikasining

optimal usullariga erishish o'zining qiyinchiliklaridan holi emas. Murakkab ta'minot zanjiri tarmoqlari, o'zgaruvchan bozor sharoitlari va tartibga soluvchi cheklovlar barchasi yetkazib berish zanjirini boshqarishda transport logistikasining to'liq salohiyatini ro'yobga chiqarish uchun yengib o'tilishi kerak bo'lgan katta to'siqlarni keltirib chiqaradi.

Shu nuqtai nazardan, ushbu maqola ta'minot zanjirini boshqarishda transport logistikasi usullarini takomillashtirish zarurligini ko'rib chiqadi. Mavjud amaliyotlarni, paydo bo'layotgan tendensiyalarni va innovatsion yechimlarni chuqur o'rganish orqali u korxonalar uchun transport logistika operatsiyalarining samaradorligi, tezkorligi va barqarorligini oshirish uchun tushuncha va strategiyalarni taqdim etishga intiladi. Ta'minot zanjirini boshqarishning kengroq kontekstida transport logistikasining ahamiyatini yoritib, takomillashtirish bo'yicha amaliy takliflar berish orqali ushbu maqola tashkilotlarga zamonaviy tijoratning murakkabliklarida ishonch va malaka bilan harakat qilish imkoniyatini berishga qaratilgan.

ADABIYOT SHARHI

Maykl Kristoferning kitobi logistika va ta'minot zanjirini boshqarish tamoyillarini tushunish uchun akademik va sanoatda keng qo'llaniladigan keng qamrovli manbadir. U turli mavzularni, jumladan, transportni boshqarish, inventar nazorati va tarqatish tarmog'ini loyihalashni o'z ichiga oladi. Kristofer ta'minot zanjirlari doirasida transportning strategik ahamiyatini ta'kidlaydi va logistika va transportni boshqarish qanchalik samarali bo'lishini biznes uchun raqobatdosh ustunliklarga olib kelishini muhokama qiladi ^[1].

Chopra va Meindlning darsligi ta'minot zanjiri boshqaruvining yaxlit ko'rinishini taqdim etadi, transport qarorlarini umumiy ta'minot zanjiri strategiyasiga integratsiya qiladi. Ularning izlanishlarida transport usullari, tarmoq dizayni va ta'minot zanjiri sezgirligi va iqtisodiy samaradorlikka erishishda transportning roli muhokama qilinadi. U mijozlar talablarini samarali qondirish uchun transport strategiyalarini kengroq ta'minot zanjiri maqsadlariga moslashtirish zarurligini ta'kidlaydi ^[2].

Li, Padmanabhan va Whangning maqolasi ta'minot zanjirlarida talabning buzilishi fenomenini ta'kidlaydi. Yuk tashish tovarlarning yaxshi oqimini ta'minlash va yetkazib berish vaqtlarini qisqartirish orqali uning ta'sirini yumshatishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Maqolada ta'minot zanjiri barqarorligi va ta'sirchanligini ta'minlashda transport boshqaruvining ahamiyati ta'kidlangan ^[3].

Mollenkopf va Klossning maqolasida Qo'shma Shtatlardagi logistika infratuzilmasi holati va infratuzilma muammolarini hal qilishda hukumatning roli ko'rib chiqiladi. Maqolada ta'minot zanjiri samaradorligini oshirish, transport xarajatlarini kamaytirish va raqobatbardoshlikni oshirish uchun transport infratuzilmasiga sarmoya kiritish muhimligi ta'kidlangan. Unda transport tarmoqlarini modernizatsiya qilish uchun davlat-xususiy sheriklik va strategik investitsiyalar zarurligi ta'kidlangan ^[4].

Tan, Lyman va Wisnerning tadqiqotlari ta'minot zanjiri maqsadlariga erishishda transportning rolini ta'kidlab, ta'minot zanjirini boshqarish bo'yicha strategik istiqbolni taqdim etadi. Maqolada mijozlar talablarini samarali qondirish uchun xarajat, tezlik va moslashuvchanlikni muvozanatlash uchun transport strategiyalari muhokama qilinadi. U umumiy ta'minot zanjiri maqsadlariga muvofiqlashtirish va raqobatbardoshlikni oshirishda transport qarorlarining strategik ahamiyatini ta'kidlaydi ^[5].

Soni va Kantning tadqiqoti logistika sektoriga e'tibor qaratgan holda barqaror ta'minot zanjiri boshqaruvi uchun integratsiyalashgan optimallashtirish yondashuvini o'rganadi. Tadqiqot iqtisodiy samaradorlikni saqlab, ekologik va ijtimoiy maqsadlarga erishish uchun transport qarorlariga barqarorlik nuqtai nazarini kiritish muhimligini ta'kidlaydi. U ta'minot zanjirlarida barqarorlik samaradorligini oshirish uchun transport operatsiyalarini optimallashtirish strategiyalari haqida tushuncha beradi ^[6].

Ushbu turli xil adabiyot manbalaridan olingan ma'lumotlarni o'z ichiga olgan holda korxonalar va amaliyotchilar ta'minot zanjiri boshqaruvida transport logistikasining strategik ahamiyatini chuqurroq tushunishlari va transport operatsiyalarini optimallashtirish va umumiy ta'minot zanjiri faoliyatini yaxshilash uchun samarali strategiyalarni amalga oshirishlari mumkin.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu maqolada qo'llaniladigan tadqiqot metodologiyasi ta'minot zanjirini boshqarishda transport logistikasi usullarini keng qamrovli tahlil qilishga qaratilgan bo'lib, muammolarni aniqlash, yechimlarni o'rganish va xorijiy rivojlanish mamlakatlari tajribasidan tushunchalar olishga qaratilgan qiyosiy sifat metodidan foydalaniladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Ta'minot zanjirini boshqarishda transport logistikasi usullarini takomillashtirish samaradorlikni oshirish, xarajatlarni kamaytirish va tovarlarni o'z vaqtida yetkazib berishni ta'minlash uchun juda muhimdir.

1-jadval: O'zbekistonda transport logistikasidagi muammolar va ularga xos yechimlar

Muammolar	Yechimlar
Eskirgan infratuzilma	- transport infratuzilmasini, jumladan, avtomobil yo'llari, temir yo'llar va portlarni modernizatsiya qilishga sarmoya kiritish. - infratuzilma loyihalariga sarmoya jalb etish uchun davlat-xususiy sheriklikni yo'lga qo'yish.
Samarasiz chegara protseduralari	- bojxona tartib-qoidalarini soddalashtirish va transchegaraviy savdoda byurokratik to'siqlarni kamaytirish. - tovarlarni tezroq rasmiylashtirishni osonlashtirish uchun elektron hujjatlashtirish tizimini joriy etish.
Cheklangan intermodal ulanish	- samaradorlikni oshirish va tranzit vaqtlarini qisqartirish uchun intermodal transport tarmoqlarini yaxshilash. - yuklarning uzluksiz harakatlanishini osonlashtirish uchun logistika markazlari va multimodal terminallarni ishlab chiqish.
Malakali ishchi kuchining yetishmasligi	- logistika va transport sohasida malakali ishchi kuchini rivojlantirish uchun o'qitish va ta'lim dasturlariga sarmoya kiritish. - malakalardagi kamchiliklarni bartaraf etish uchun sanoat birlashmalari va ilmiy muassasalar bilan hamkorlik qilish.

Manba: muallif tomonidan ishlab chiqilgan

O'zbekistonda transport logistikasi sektori ta'minot zanjiri samaradorligi va raqobatbardoshligiga to'sqinlik qiluvchi bir qancha muammolarga duch kelmoqda. Eskirgan infratuzilma, chegaradagi tartib-qoidalarining samarasizligi, intermodal aloqaning cheklanganligi va malakali ishchi kuchining yetishmasligi hal qilinishi kerak bo'lgan asosiy muammolardandir. Taklif etilgan yechimlarni hayotga tatbiq etish orqali O'zbekiston bu qiyinchiliklarni yengib o'tishi va transport logistika imkoniyatlarini yaxshilashi mumkin. Infratuzilmani modernizatsiya qilish va intermodal ulanishga sarmoya kiritish mamlakat ichida va chegaralar orqali yuk tashish samaradorligini oshiradi. Bojxona tartib-qoidalarini soddalashtirish va malakali ishchi kuchini rivojlantirish tranzit vaqtlarini qisqartirish va ta'minot zanjiri faoliyatini yaxshilashga yanada hissa qo'shadi.

2-jadval: Rivojlanayotgan xorijiy mamlakatlar tajribasi

Mamlakat	Asosiy tashabbuslar
Singapur	- jahon darajasidagi port inshootlari va savdoni osonlashtirish uchun samarali bojxona tartib-qoidalarini ishlab chiqilgan. - ta'minot zanjiri samaradorligi va raqobatbardoshligini oshirish uchun texnologiya va avtomatlashtirishga sarmoya kiritilgan.
Xitoy	- keng infratuzilma loyihalari, jumladan, tezyurar temir yo'llar va zamonaviy portlar amalga oshirildi. - investitsiyalarni jalb qilish va savdoni rivojlantirish maqsadida maxsus iqtisodiy zonalar va logistika parklari tashkil etildi.
Amerika Qo'shma Shtatlari	- avtomobil yo'llari, ko'priklar va temir yo'llar kabi transport infratuzilmasi loyihalariga sarmoya kiritiladi - yuk tashishni optimallashtirish va logistika xarajatlarini kamaytirish uchun ta'minot zanjirini boshqarish amaliyoti joriy etildi.

Manba: muallif tomonidan ishlab chiqilgan

Singapur, Xitoy va Amerika Qo'shma Shtatlari kabi xorijiy rivojlanish mamlakatlari transport logistika tizimini takomillashtirish va ta'minot zanjiri samaradorligini oshirish bo'yicha turli tashabbuslarni amalga oshirdi. Singapurning jahon darajasidagi port inshootlari va samarali bojxona tartib-qoidalarini rivojlantirishga qaratilgani uni global logistika markaziga aylantirdi. Xitoyning infratuzilma loyihalariga sarmoya kiritishi va maxsus iqtisodiy zonalar tashkil etishi savdo-sotiqni osonlashtirib, xorijiy sarmoyani jalb qildi. Qo'shma Shtatlarning transport infratuzilmasi va ta'minot zanjirini boshqarish amaliyotiga e'tibor qaratilishi yuk tashishni optimallashtirish va logistika xarajatlarini kamaytirish imkonini berdi. O'zbekiston ushbu tajribalarni o'rganishi va transport logistikasi imkoniyatlarini oshirish va global ta'minot zanjiridagi o'z o'rnini mustahkamlash uchun ilg'or tajribalarni moslashtirishi mumkin.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'zbekistonda ta'minot zanjiri boshqaruvini takomillashtirish va iqtisodiy o'sishni ta'minlash uchun samarali transport logistikasi usullari muhim ahamiyatga ega. Eskirgan infratuzilma, samarasiz chegara tartib-qoidalari, cheklangan intermodal aloqalar va ishchi kuchi malakalaridagi kamchiliklar kabi muammolarni hal qilish orqali O'zbekiston savdo, sarmoya va rivojlanish uchun yangi imkoniyatlarni ochib berishi mumkin.

Infratuzilmaga strategik sarmoya kiritish, bojxona tartib-qoidalarini isloh qilish, intermodal aloqani yaxshilash va ishchi kuchini rivojlantirish tashabbuslari orqali O'zbekiston ta'minot zanjiri samaradorligi va raqobatbardoshligi uchun qulay muhit yaratishi mumkin. Singapur, Xitoy va AQSH kabi xorijiy rivojlangan mamlakatlar tajribasiga tayangan holda, O'zbekiston qimmatli tajribalarni o'rganishi va transport logistikasi imkoniyatlarini yaxshilash uchun ilg'or tajribalarni o'zlashtirishi mumkin.

Tavsiya etilgan strategiyalarni amalga oshirish va hukumat, sanoat va ilmiy doiralar o'rtasidagi hamkorlikni rivojlantirish orqali O'zbekiston o'zini mintaqaviy logistika markazi sifatida ko'rsatishi va mintaqaviy integratsiya va iqtisodiy farovonlikka hissa qo'shishi mumkin. Birgalikda sa'y-harakatlar va istiqbolga intiluvchi yondashuv bilan O'zbekiston global ta'minot zanjiri asosiy ishtirokchi sifatida o'z salohiyatini ro'yobga chiqarishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Christopher, M. (2016). Logistics & Supply Chain Management. Pearson UK.
2. Chopra, S., & Meindl, P. (2019). Supply Chain Management: Strategy, Planning, and Operation. Pearson.
3. Lee, H. L., Padmanabhan, V., & Whang, S. (1997). Information Distortion in a Supply Chain: The Bullwhip Effect. Management Science, 43(4), 546-558. doi:10.1287/mnsc.43.4.546
4. Mollenkopf, D. A., & Closs, D. J. (2005). The Hidden Crisis in US Logistics Infrastructure: The Role of Government in the Development of America's Freight Transportation System. Transportation Journal, 44(1), 5-16. doi:10.5325/transportationj.44.1.0005
5. Tan, K. C., Lyman, S. B., & Wisner, J. D. (2002). Supply Chain Management: A Strategic Perspective. International Journal of Operations & Production Management, 22(6), 614-631. doi:10.1108/01443570210429216
6. Soni, G., & Kant, R. (2020). An Integrated Optimization Approach for Sustainable Supply Chain Management: A Case Study in the Logistics Sector. International Journal of Logistics Research and Applications, 23(3), 315-332. doi:10.1080/13675567.2018.1538836

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 2

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.